

Ο ρόλος της Μετάνοιας (Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Θεολόγος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται αυτή η μετάβαση είναι η μετάνοια. Η μετάνοια είναι μία συνεχής κατάσταση της ψυχής, κατά την οποία γίνεται η επάνοδος από το παρά φύση στο κατα φύση. Πράξεις όπως η νηστεία, η συστηματική προσευχή, η ελεημοσύνη, η εξομολόγηση και η υπακοή στον πνευματικό πατέρα και η προσπάθεια τήρησης του Ευαγγελίου, βιώνονται με τρόπο ανάλογο προς την πνευματική ωρίμανση. Στα πρώτα δύο στάδια βιώνονται ως ετερόνομα στοιχεία, ενώ στο τρίτο ως αγαπητά μέσα για την παραμονή στην εν χάριτι ελευθερία. Η μετάνοια δεν είναι απλά και μόνο ηθική στάση ζωής, αλλά αναφέρεται σε υπαρξιακό επίπεδο και πραγματοποιείται στην ουσία για να αποκηρυχτεί η αμαρτία και το κακό και να γίνει η προσήλωση στην αρετή και το αγαθό [246].

Τα πρώτα δύο στάδια υπάρχουν εξαιτίας της ανθρώπινης αδυναμίας να αναγνωρίσει τα όρια της εκπεσμένης ανθρώπινης φύσης και να διακρίνει το κακό

από το αγαθό. Δεν απορρίπτονται όμως εντελώς απ' την χριστιανική ηθική, διότι έχουν πολύ σημαντική παιδαγωγική αξία. Αν, για παράδειγμα, το μικρό παιδί δεν καταλαβαίνει ότι δεν πρέπει να κάνει αταξίες, τότε η μητέρα του το προειδοποιεί ότι αν κάνει θα υπάρξει τιμωρία, ή ότι θα ανταμοιφθεί αν είναι υπάκουο αντίστοιχα. Κατά τον ίδιο τρόπο για να γίνει κατανοητό, ο άνθρωπος της πτώσης είναι ένα ανώριμο νήπιο που πρέπει να ακούει τον Ουράνιο Πατέρα του για να επανέλθει στην κατά φύση κατάστασή του, έτσι ώστε να μπορεί να διακρίνει από μόνο του το κακό απ' το αγαθό. Τα πρώτα δύο στάδια έχουν την αξία τους στην πνευματική τελείωση του ανθρώπου, αρκεί να νοούνται πάντα δυναμικά κι όχι στατικά. Δεν είναι το ιδανικό για τη χριστιανική ηθική, ωστόσο κρίνονται απαραίτητα τα δύο αυτά κίνητρα για να οδηγήσουν τους αρχαρίους στην πνευματική ζωή στην μετάνοια.

Ο άνθρωπος λόγω της πτώσης κατέληξε να μην μπορεί να αγαπήσει σωστά, όπως αρμόζει στην φύση του. Έγινε ιδιοτελής και επειδή, οτιδήποτε έξω του το θεωρεί εχθρικό που θα του καταπατήσει τα δικαιώματα και την ελευθερία του, στην προσπάθειά του να υπερασπιστεί τον εαυτό του, «θωρακίζεται στην εύθραστη ατομικότητά του και αδυνατεί να βρει την ενότητα και την πληρότητα» [247]. Ακόμη όμως και σ' αυτήν την κατάσταση κινείται από αγάπη [248], αλλά αγαπάει μόνο τον εαυτό του, με τρόπο όμως διεστραμμένο, κάτι το οποίο είναι καταστροφικό για την φύση του. Ως εκ τούτου, πρέπει να μάθει να αγαπάει τον Θεό και τον πλησίον μέσω της μετανοίας, αυτό είναι που θα πραγματώσει και την σωστή αγάπη του εαυτού. Τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει αυτό, μας τον εξηγεί ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς: «πως εκ της προς την οικείαν εκάστω ψυχήν αγάπης η προς Θεόν αγάπη φύεται; Απειλείται γέεννα πυρός ασβέστου, και βασιλεία του

Θεού αιώνιος επαγγέλλεται...Οι γούν ως αληθώς πιστοί, και αγαπώντας τας εαυτών ψυχάς, και έπιθυμούντες εις ζωήν αιώνιον φυλάξαι αυτάς, ακούοντες τούτων των απειλών και των επαγγελιών, πόθον ευθύς εν εαυτοίς συλλαμβάνουσι και φόβον· φόβον μεν της κατά την ηπειλημένην του πυρός γέενναν ατελευτήτου οδύνης· πόθον δε της κατ' επαγγελίαν του Θεού βασιλείας, και της εν αυτή διαιωνιζούσης ευφροσύνης» [249]. Και συνεχίζει λέγοντας ότι έτσι ο άνθρωπος ελευθερώνεται από τα πάθη και προσκολλάται στον Θεό, διότι είναι ο μόνος που έχει την δύναμη και την εξουσία να απαλλάσσει από την οδύνη της γέεννας και να προσφέρει την αιώνια χαρά. Έτσι αποκτάται η αγάπη προς τον Θεό και επιτυγχάνεται πάσα αρετή [250]. Αυτά τα δύο μέσα δηλαδή χρησιμοποιούνται απ' τον άνθρωπο για να μετανοήσει. Η μετάνοια θα επιτελέσει τον σκοπό για την απομάκρυνση των παθών, τα οποία εμποδίζουν την έλευση της θείας Χάρης. Σημειώνει επίσης κι ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος ότι αν δεν υπήρχαν αυτά τα δύο μέσα, θα αμαρτάναμε συνεχώς και δεν θα κάναμε τίποτα καλό: «Νυν δε ούτως αθλίως διακείμεθα, ως ει μη γεένης φόβος ην, μη

Σ' αυτά τα πρώτα ατελή στάδια, ο άνθρωπος κινείται στο ψυχολογικό ή ηθικό επίπεδο και αναγκαστικά ετερονομείται, λόγω της δικής του αδυναμίας όπως ήδη αναφέραμε. Το πρόβλημα είναι ότι για να συνειδητοποιήσει κάποιος την αληθινή διάσταση της Χριστιανικής Ηθικής, που είναι δυναμική και οδηγεί στην αυτονομία, πρέπει να την βιώσει εμπειρικά μέσα στην Εκκλησία και τα μυστήριά της. Μέσα στους κόλπους του ανθρωπισμού επικρατεί η νοησιарχία, η οποία θέτει την ανθρώπινη λογική ως τη μόνη δυνατότητα ερμηνείας και εξερεύνησης της συμπαντικής πραγματικότητας, απορρίπτοντας την γνώση που προέρχεται από την εμπειρία και την αίσθηση [252]. Ο σύγχρονος άνθρωπος είναι σημαντικά επηρεασμένος απ' το πνεύμα της νοησιарχίας που έλαβε αρχή κατά τον Διαφωτισμό. Ο Θεός όμως προσεγγίζεται περισσότερο με την εμπειρία που πηγάζει απ' την πίστη, παρά με τη λογική. Επομένως η απόρριψη αυτής της γνωσιολογικής μεθόδου καθιστά αδύνατη την πλήρη κατανόηση της χριστιανικής ηθικής.

Μόνο στο τρίτο στάδιο, των υιών ή ελευθέρων, η ηθική παρουσιάζεται αυτόνομη. Εδώ ο άνθρωπος κινείται στο οντολογικό επίπεδο κι από αγάπη. Ο άνθρωπος πρώτα τηρεί τις εντολές του Θεού από φόβο μήπως τιμωρηθεί ή επειδή ελπίζει σε κάποια ανταμοιβή, μέχρι να αποκτήσει την έξη των αγαθών πράξεων και, επανερχόμενος με τη Χάρη του Θεού από το παρά φύση στο κατά φύση, αισθανθεί ότι τελικά οι εντολές του Θεού οδηγούν στην αυτονομία. Βλέπει τον εαυτό του στη φυσική του κατάσταση, με αποτέλεσμα να μη θέλει πλέον να γυρίσει στην προηγούμενη. Δηλαδή ετερονομεύεται, όχι για να μην κάνει χρήση της ελευθερίας του, αλλά για να μάθει να την χρησιμοποιεί σωστά. Σ' αυτό το στάδιο ανήκουν οι άγιοι που κινούνται πλέον στο οντολογικό επίπεδο και ζουν την εν Χριστώ ελευθερία ως υιοί ή ελεύθεροι [253]. Τελειοποιημένοι πλέον στην μετάνοια με τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος, τούς παρέχεται η υιοθεσία και κάνουν, θα λέγαμε, κατά φύση χρήση της ελευθερίας τους. Δεν χρειάζονται πλέον τον φόβο για να τηρούν το θέλημα του Θεού. Ο φόβος γίνεται αγάπη και τηρούν τις εντολές επειδή απλά τις αγαπούν και τις νιώθουν θεμελιώδες στοιχείο του είναι τους. Αναφορικά με αυτό, ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας σημειώνει ότι αυτοί που λαμβάνουν τα μυστήρια του Χριστού παίρνουν την εξουσία να γίνουν παιδιά του Θεού [254]: «των τέκνων δε η τελεία αγάπη, ης άπας απελλήλαται φόβος. Ούτε γαρ μισθών αποτυχίαν, ούτε πληγάς έστι δεδιέναι των εκείνως ερώντα· το μεν γαρ δούλων,

εκείνο δε μισθωτών· το δ' ούτω καθαρώς φιλείν μόνων γίνεται των υιών» [255]. Με τη Χάρη του Θεού δηλαδή δεν υπάρχει πλέον φόβος στους υιούς, αλλά μόνο αγάπη. Παρά ταύτα όμως, παρατηρείται ακόμη και σ' αυτό το στάδιο ένα είδος φόβου, είναι ο φόβος μήπως χάσει ο άνθρωπος την κοινωνία με τον Θεό. Αυτός ο φόβος ανήκει στο οντολογικό επίπεδο και διώχνει κάθε άλλη μορφή γήινου φόβου. Ενώ στα πρώτα δύο στάδια ο φόβος αποτελεί ετερόνομο στοιχείο, στο τρίτο στάδιο απελευθερώνει, τελειοποιεί και αυτονομεί τον άνθρωπο [256].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

246. Γεωργίου Μαντζαρίδη, *Χριστιανική Ηθική II*, σ. 127

247. Του ίδιου, *Χριστιανική Ηθική I*, σ. 74.

248. Ο Μ. Βασίλειος αναφέρει: «σπερματικός τις λόγος ημίν εγκαταβέβληται, οίκοθεν έχων τας αφορμάς της προς το αγαπάν οικειώσεως», Όροι κατά πλάτος 2,1, PG 31,908C.

249. Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 33, PG 151, 416C.

250. Βλ. Ο.π., 416D.

251. Ιωάννου Χρυσοστόμου, Ομιλία εις την προς Ρωμαίους, PG 60, 430.

252. Νικολάου Κόιου, Ο.π., σ. 125.

253. Γεωργίου Μαντζαρίδη, *Χριστιανική Ηθική II*, σ. 217.

254. «όσοι δε έλαβον αυτόν, έδωκεν αυτοίς εξουσίαν τέκνα Θεού γενέσθαι» Ιω. 1,12.

255. Νικολάου Καβάσιλα, Περί της εν Χριστώ ζωής 7, PG 150, 720D.

256. Νικολάου Κόιου, Ο.π., σ. 102.